

Grupele de sănătate din LIRPS și LMPS (%)

Nr. ord.	Grupele de sănătate	LIRPS					LMPS				
		2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
1.	Grupa I	49,9	55,7	57,6	58,2	57,3	90,7	91,5	97	91	91,5
2.	Grupa II	48,9	43,7	41,6	41,2	41,8	8,0	7,1	2,1	7,3	7,2
3.	Grupa III	1,2	0,6	0,8	0,6	0,8	1,3	1,4	0,9	1,7	1,3

Concluzii

Analiza morbidității după adresabilitate se caracterizează prin deviații pe parcursul anilor 2005-2009, atât la elevii LIRPS, LMPS, cât și în mun. Chișinău și RM. Nivelul mediu al morbidității generale a constituit $1998,7 \pm 107,83$ ‰ pentru sportivii LIRPS și $471,56 \pm 12,18$ ‰ pentru Republica Moldova.

În structura morbidității elevilor LIRPS predomină maladiile sistemului respirator (54-55 %), leziunile traumatiche (17 %), bolile pielii și țesutului celular subcutan (15 %), bolile infecțioase și parazitare (7 %), iar pentru LMPS – bolile aparatului respirator au constituit 73-90%, maladiile sistemului osteo-articular al mușchilor și țesutului conjunctiv – 10 %, maladiile ochiului și anexelor sale – 5,4%, bolile aparatului genito-urinar – 4,24%.

Bibliografie

1. Cebanu S. Evaluarea fiziologo-igienică a condițiilor de antrenament a sportivilor în edificiile sportive de tip închis, Autoref. tezei dr. în medicină, Chișinău, 2008, 25 p.;
2. Opopol N., Bahnarel I., Pantea V. Sănătatea populației – scop primar al dezvoltării durabile. // Conferința științifico-practică consacrată jubileului de 60 ani a Serviciului Sntar-Epidemiologic de Stat. Chișinău, 2005, p. 243-246;
3. Дембо А.Г. Заболевания и повреждения при занятиях спортом. Л. Медицина. 1991, 191 с.;
4. Гурьянов М.С. Состояние здоровья и пути совершенствования медицинского обслуживания воспитанников детско-юношеских спортивных школ. Автореф. дис. канд.мед. наук. Казань, 2002, 28 с.;
5. Поляев Б.А. Спортивная медицина - итоги и перспективы. В сб. Медицина спорта и двигательной активности (научно-практическое приложение к журналу «Олимпийская панорама»), N 1,2002.

FACTORII DE RISC DIN INSTITUȚIILE PREUNIVERSITARE ȘI INFLUENȚA LOR ASUPRA SĂNĂTĂȚII ELEVILOR

Ion Bahnarel, Ovidiu Tafuni, Nina Iziunov

Catedra Igienă generală USMF “Nicolae Testemițanu”,
Centrul Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă

Summary***Risk factors in the pre-university institutions and their influence on schoolboy health***

At present socio-economic development of Republic of Moldova failure problem often occurs microclimateric parameters. Low temperature in instructional and educational spaces, conditioned increase overall incidence of general morbidity, particularly in the incidence of acute upper respiratory tract of children. With all scientific and technical progress increases the undergraduate institution that use the current and capital repairs of building new materials, new technologies in teaching process, school furniture made from new materials, while it may

increase schoolboy morbidity, can appear a new pathology caused of new risk factors in the space of didactic activity of schoolboy.

Rezumat

La etapa actuală de dezvoltare socio-economică a Republicii Moldova frecvent apare problema nerespectării parametrilor microclimaterici. Temperatura joasă în încăperile instructiv-educative, au condiționat sporirea incidenței morbidității generale și, în special a incidenței afecțiunilor acute a căilor respiratorii superioare la elevi. Tot odată cu progresul tehnico-științific crește numărul instituțiilor preuniversitare ce utilizează pentru reparațiile curente și capitale noi materiale de construcții, tehnologii noi în procesul didactic, mobilier școlar confecționat din materiale noi, odată cu aceasta poate crește și rata morbidității la elevi, pot apărea patologii noi cauzate de factorii negativi noi din zona de activitate didactică a elevilor.

Scopul și obiectivele lucrării

Lucrarea a avut ca scop să efectueze sinteza informației despre factorii de risc din instituțiile preuniversitare și influența lor asupra sănătății elevilor din Republica Moldova, pentru a cunoaște situația reală din domeniu. Propunerea unor acțiuni adecvate de minimizare a influenței factorilor de risc asupra sănătății elevilor.

Materiale și metode

Studiile OMS privind acțiune asupra sănătății a comportamentului cu risc. Materialele măsurărilor și cercetărilor efectuate de către specialiștii Centrului Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă (CNȘPMP) în privința factorilor de risc din preuniversitare.

Introducere

Problemele de sănătate ale copilului trebuie privite în interdependența lor cu mediul social și economic (Iremie S., Mureștean I., Pop V., 1999). O dezvoltare deplină a copilului nu se poate concepe decât în cadrul unor condiții optime de mediu și sociale, care în intercorelarea lor asigură o stare fizică și mentală optimă și o capacitate dinamică de adaptare la condițiile mediului înconjurător în continuă transformare, adaptare ce condiționează creșterea și dezvoltarea.

Actualitatea

Cercetări științifice în acest domeniu au fost întreprinse și de către savanții Republicii Moldova. Pe parcursul a ultimilor 10-15 ani problemele vizate au fost: condițiile, modul de trai și sănătatea copiilor din localitățile rurale (Ețco K., 1992); aspectele medico-sociale și organizatorice ale invalidității la copii (Spinei L., 1998, Ștefăneț S., 1999); starea de sănătate a elevilor și factorii ce o formează (Moraru M., Hăbășescu I., Manic C., 1998), evaluarea igienică a intensității procesului didactic în școli și licee (Vasilov M., Angelica S., Saradan C., 1999; Vasilov M., Moraru M. și coaut., 2003), evaluarea statutului alimentar al copiilor din spațiu rural (Gutuț A., 2000), caracteristica stării psiho-emoționale a elevilor claselor primare (Voina T., Guțul A., Iziumov N., Corbu N. și coautorii, 2003), estimarea aspectelor medico-sociale ale sănătății elevilor (G. Maistrenco, 2005), dezvoltarea fizică a adolescenților de vârstă premilitară și recruților (15-18 ani) din Republica Moldova (Voina T., Iziumov N., 2006) etc.

Cercetările sus enumerate sunt foarte importante pentru știință și medicina practică dar au un caracter unilateral al abordărilor, se cere efectuarea unui nou studiu în domeniu care va include ierarhizarea factorilor de risc de mediu, frecvența lor, răspândirea, durata de acțiune sau agresivitatea.

Pornind de la dezideratul că sănătatea generației tinere este un factor medico-social, susținem că problema abordată este de o importanță în continuă creștere, care datorită globalizării, se va extinde și mai mult.

În același timp, pentru fundamentarea strategiei de sănătate în populația pediatrică sunt necesare argumente, bine documentate în cercetări științifice și/sau științifico-practice axate pe principiile fundamentale moderne, care înseamnă o treaptă superioară de apreciere a interrelațiilor organism-mediu.

Caracterul și multitudinea factorilor de risc care au influențe nefaste asupra sănătății populației și în special asupra sănătății copiilor și adolescenților sunt în vizorul structurilor atât statale, cât și neguvernamentale.

Rezultate și discuții

Un impact major asupra sănătății asupra copiilor și adolescenților pot avea și factorii de risc din instituțiile instructiv-educative. Monitorizarea condițiilor instruirii și educării copiilor și adolescenților instituționalizați denotă faptul că un număr semnificativ de instituții încă nu respectă cerințele igienice în activitatea sa (18,8% în anul 2005 și 19,6% în anul 2006). Foarte sporită este cota instituțiilor în care nu se respectă parametrii microclimaterici (19,4% în anul 2005 și 23,9% în anul 2006), fapt care determină o incidență sporită a afecțiunilor căilor respiratorii superioare. De exemplu, în 24,7% școli temperatura aerului a fost mai joasă de 15°C. Din 5686 încăperi instructiv-educative, în care s-a determinat temperatura aerului, cu temperatura aerului mai joasă de 15°C s-au depistat 13,5%. Situația este mai alarmantă în privința încăperilor cu altă destinație. De exemplu, temperaturi mai joase de 15°C au fost stabilite în 25,7% săli sportive și 23,5% ateliere. În plan teritorial, asemenea temperaturi joase ale aerului au fost înregistrate în încăperile instructiv-educative din următoarele raioane: Fălești – 100%, Soroca – 84,7%, Drochia – 40,0%, Telenești – 39,0 %, Rîșcani – 33,3% etc.

Temperatura joasă în încăperile instructiv-educative, cât și în ateliere, sălile sportive a condiționat sporirea incidenței generale și, în particular, a incidenței afecțiunilor acute a căilor respiratorii superioare la elevi.

Structura morbidității generale la elevii din instituțiile de învățământ preuniversitar în anul 2009 în conformitate cu datele din rapoartele CMP teritoriale reprezintă următoarea succesiune: pe I loc sunt bolile aparatului respirator (40,0% cazuri), pe locul II – bolile ochiului și ale anexelor sale (8,9% cazuri), locul III îl ocupă bolile sistemului nervos (7,8% cazuri), bolile aparatului digestiv (7,5% cazuri) pe locul IV și bolile sistemului osteo-articular, ale mușchilor și țesutului conjunctiv (5,5% cazuri).

Progresul tehnico-științific poate și el avea la rândul său impact asupra sănătății elevilor. Crește numărul instituțiilor preuniversitare ce utilizează pentru reparațiile curente și capitale noi materiale de construcții, tehnologii informaționale noi în procesul didactic, mobilier școlar confecționat din materiale noi. La moment nu sunt încă studiate riscurile de la inovațiile sus numite și nu este exclus că ele nu pot duce la creșterea ratei morbidității la elevi cu apariția patologiilor noi cauzate anume de factorii negativi noi din zona de activitate didactică a elevilor.

În afară de factorii de risc noi din instituțiile instructiv-educative o influență nefastă asupra sănătății copiilor și adolescenților poate avea și comportamentul cu risc a copiilor și adolescenților, părinților și pedagogilor. Comportamentul cu risc influențează nu numai sănătatea copiilor și adolescenților dar are acțiune și asupra reușitei școlare și este o verigă importată în formarea aptitudinilor sociale a personalității umane. Unul din cel mai răspândit comportament cu risc este fumatul. Fumatul, inclusiv fumatul pasiv este unul din factorii principali ce favorizează apariția tumorilor maligne. Potrivit aprecierilor OMS, 40 la sută din cazurile de cancer pot fi prevenite prin renunțarea la fumat, adoptarea unui mod activ de viață și o alimentație sănătoasă. Riscul asociat fumatului este mai mare decât suma tuturor celorlalți factori de risc. Tumorile la copii constituie până la 3% din numărul total de tumori. Majoritatea tumorilor maligne la copii – până la 75%, sunt congenitale, iar riscul apariției unei tumori maligne la copil este de doua ori mai mare la mamele care fumează sau respiră fum de tutun în perioada sarcinii.

Diferite studii au arătat, că majoritatea maladiilor pot fi prevenite prin excluderea comportamentelor cu risc și prin practicarea unui mod sănătos de viață, care trebuie început încă

din copilărie. Numai studierea complexă a comportamentului cu risc copiilor și adolescenților, factorilor de risc din instituțiile instructiv-educative, elaborarea măsurilor adecvate de combatere, cu implicarea lor în practică va duce la formarea unor generații sănătoase.

Problemele de sănătate ale copilului trebuie privite în interdependența lor cu mediul social și economic. O dezvoltare deplină a copilului nu se poate concepe decât în cadrul unor condiții sociale optime instructiv-educative, care în intercorelarea lor asigură o stare fizică și mentală optimă și o capacitate dinamică de adaptare la condițiile mediului înconjurător în continuă transformare, adaptare ce condiționează creșterea și dezvoltarea.

Concluzii

1. Este necesară elaborarea actelor legislative, normative, a programelor naționale etc. în privința factorilor de risc din instituțiile instructiv-educative cu o argumentare științifică cu scop de ameliorare a situației la acest capitol.

2. Este necesară elaborarea unui concept nou de monitorizare a nivelelor factorilor de risc în diferite tipuri de locuințe și instituții instructiv-educative.

3. Apare problema elaborării unui model de evaluare a riscului asociat factorilor de risc din instituțiile instructiv-educative.

4. Trebuie evidențiate direcțiile principale de fundamentare a menținerii și fortificării sănătății copiilor și adolescenților, atât în instituțiile de învățământ, în baza cărora vor fi elaborate recomandări adecvate pentru promovarea sănătății copiilor și adolescenților.

5. Se cere stabilirea unui sistem de informare a populației și în special a copiilor, părinților și pedagogilor/educatorilor despre impactul principalilor factori de risc din diferite tipuri de instituții instructiv-educative asupra sănătății copiilor și adolescenților.

Bibliografie

1. HG nr. 658 din 12 iunie 2007, Programul Național de promovare a modului sănătos de viață pentru anii 2007–2015.

2. Zepca Victor, Lavric A. Evaluarea consumului de droguri la elevii claselor 9-12 din Republica Moldova, Sănătate publică, economie și management în medicină, Nr.6, Chișinău, 2007, p.119-120.

3. Nina Iziunov. Structura morbidității cronice a adolescenților de vârstă premilitară și a recruților (15-18 ani), Sănătate publică, economie și management în medicină, Chișinău, 2007, Nr. 6, p. 75-76.

4. Iziunov Nina, Aprecierea dezvoltării fizice a adolescenților de vârstă premilitară și a recruților (15-18 ani), Sănătate publică, economie și management în medicină, nr.2 (24), Chișinău, 2008, p. 15-18.

5. Iziunov N. Particularitățile personalității adolescenților de vârstă premilitară. În revista est-europeană de psihologie și sociologie „Socialis”, nr. 1-2 (1-2), 2008, p. 88-90.

6. Iziunov N. Starea psiho-emoțională a adolescenților de 15-18 ani (premilitari și recruți). În revista est-europeană de psihologie și sociologie „Socialis”, nr. 1-2 (1-2), 2008, p. 86-88.

7. Zepca V., Iziunov Nina, Tutunaru Mariana, Componenta familiei: persoanele adulte cu care locuiesc copiii și adolescenții din Republica Moldova. În: Revista est-europeană de psihologie și sociologie „Socialis”, nr. 1-2 (1-2), 2008, p. 116-117.

8. Tutunaru Mariana. Evaluarea igienică a procesului instructiv-educativ al elevilor din instituțiile de învățământ secundar profesional, Sănătate publică, economie și management în medicină, nr.3 (25), Chișinău, 2008, p. 39-43.

9. Iziunov Nina, Zepca V., Starea de sănătate a adolescenților de vârstă premilitară (15-18 ani) și a recruților din Republica Moldova, al X-lea Congres Național de Igienă „Sănătatea publică în relație cu sănătatea mediului”, Revista de igienă și sănătate publică, vol.58, nr.3/2008, p. 98-106.

10. Zepca Victor, Comportamentul cu risc pentru sănătate la elevii din municipiul Chișinău, Republica Moldova, Al X-lea Congres Național de Igienă „Sănătatea publică în relație cu sănătatea mediului”, Revista de igienă și sănătate publică, vol. 58, nr. 1/2008, Editura Eurobit Timișoara, p. 88-96.

11. Iziunov N. Starea funcțională a sistemului circulator a adolescenților de 15-18 ani. În revista „Noosfera”, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, 2009, p. 44-45.

12. Iziunov N. Posibilitățile funcționale ale organismului și importanța lor în aprecierea potențialului de adaptare a adolescenților de 15-18 ani. În revista „Noosfera”, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, 2009, p.46-48.

13. Zepca V., Iziunov Nina, Baroncea Angela, Formarea cunoștințelor despre factorii de risc comportamentali la elevii școlilor profesionale din Republica Moldova. În: Revista Medico-Chirurgicală a Societății de Medici și Naturaliști din Iași – 2009 – vol. 113, nr. 3, supl. 1, p. 123-126.

14. Zepca V., Petrescu C., Iziunov N. The consumption of toxic substances in pupils from vocational school in the Republic of Moldova, Revista de igienă și sănătate publică, vol. 59, nr. 2/2009, Editura Eurobit Timișoara, p.65-72.

15. Voina T., Gutțul A., Iziunov N., Corbu N. și coautorii, Характеристика психоэмоционального состояния учащихся начальных классов г.Кишинева. În: Materialele Congresului V al igieniștilor, epidemiologilor și microbiologilor din Republica Moldova, Chișinău, 2003, p. 123-130.

16. Mireștean Ileana, Irimie Sorina, Pop Viorica, Factorii predictori în epidemiologia comportamentală la adolescenți. În: Factorii de risc din mediul de viață în relație cu sănătatea populației, Rezumatele lucrărilor, Iași, 1999.

18. Verban Angela, Apostol Oana, Vasilov Marieta et al. Investigarea comportamentelor cu risc la elevii de gimnaziu și liceu din Moldova. În: Factorii de risc din mediul de viață în relație cu sănătatea populației, Rezumatele lucrărilor. Iași, 1999.

19. В.Ф.Капитонов, Гинетический подход в оценке характеристики роста и развития ребенка.// Педиатрия, 2005, №3, с.58-60.

ANALIZA COMPARATIVĂ A CARACTERISTICILOR PROFESIOGRAFICE A OPERATORILOR SERVICIULUI DE INFORMAȚIE ȘI CENTRULUI DE CALCUL DIN TELECOMUNICAȚII

Gheorghe Ostrofeț, Aliona Tihon, Cătălina Croitoru
Catedra Igiena generală USMF “Nicolae Testemițanu”

Summary

Comparative assessment of professional graphical duties in telecommunication si and CC operators

The professional graphics duties of *SI* and *CC* operators working in telecommunication have been studied. The used methodology observed the work ergonomics, the body posture at desk, conditions of natural and artificial lights.

The study results showed the operators' work to consist of 3 main elements: perception request, search of computer information and its verbal convey.

Rezumat

S-au cercetat solicitările profesiografice a operatorilor *SI* și *CC* din telecomunicații.

Metodologia folosită a urmărit starea ergonomică a muncii, caracteristica poziției corpului în timpul muncii, caracteristica iluminatului natural și artificial.

Rezultatele au evidențiat că munca operatorilor *SI* constă din 3 elemente de bază: percepția solicitării, căutarea la calculator a informației și redarea ei verbală.